

EFENDİMİZ'İN İFTAR DUALARI*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmaîn, ve men tebi'ahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn.

Emmâ ba'dü, fa'lemû eyyühe'l-ihvân... Feinne efdale'l-kitâbi kitâbu'llâh... Ve efdale'l-hedyi hedyü seyyidinâ muhammedin salla'llâhu teâlâ aleyhi ve sellem... Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ... Ve külle muhdesetin bid'ah... Ve külle bid'atin dalâleh... Ve külle dalâletin ve sahibehâ fi'n-nâr... Ve bi's-senedi's-sahîhi'l-muttasili ile'n-nebiyyi salla'llâhu aleyhi ve selleme ennehû kâl:

كَانَ إِذَا أَفْطَرَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعَانَنِي فَصُمْتُ
وَرَزَقَنِي فَأَفْطَرْتُ.

(ابن السني هب. عن معاذ)

RE. 527/1 (*Kâne izâ eftara, kâle: El-hamdü li'llâhi'llezî eânenî fesumtü, ve razekanî feeftartü.*)

Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti,

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

bereketi, dünya ve ahirette cümlelerin üzerine olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri iki cihanda aziz ve bahtiyar eylesin...

Peygamber Efendimiz'in şemâilinden ve sîretinden ve adetlerinden bahseden bölümü okumaya devam ediyoruz. *Râmûzü'l-Ehâdis* kitabının sonunda yer alan bu bölümde, Peygamber Efendimiz'in nasıl hareket ettiği muhtelif rivayetlerle tesbit edilmiş.

Bu rivayetleri okunmaya başlamazdan önce Peygamber Efendimiz'e sevgimizin, saygımızın ve bağlılığımızın bir âciz nâçiz, küçük nişânesi olmak üzere rûh-u pâkine hediye edelim diye; ve onun cümle mübarek ashabının, pâk etbânının, ahbabının ruhlarına hediye olsun diye; sâir enbiyâ ve mürselînin ve cümle evliyâullahın ve hâsseten Ümmet-i Muhammed'in Peygamber Efendimiz'den sonra mürşidleri ve mürebbîleri olan sâdât ve meşâyih-i turuk-ı âliyyemizin ve halifelerinin, müridlerinin, muhiblerinin ruhlarına hediye olsun diye;

Bu hadîs-i şerifleri bize kadar nakil ve rivayet eylemiş bulunan bütün hadis alimlerinin ve râvilerin ruhlarına; ve hassaten okuduğumuz kitabı te'lif eylemiş olan Gümüşhaneli Ahmed Ziyâüddin Hocamızın ve kendisinden feyiz aldığımız Hocamız Mehmed Zâhid-i Bursevî'nin ruhlarına hediye olsun diye;

Bu beldeleri canlarını mallarını ortaya koyarak, Allah'ın rızasını kazanmak için her türlü fedâkârlığı yaparak fethetmiş ve bize emanet ve miras bırakmış olan fatihlerin, şehidlerin,

gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Cümle hayır ve hasenât sahiplerinin ve bilhassa içinde toplanıp, ibadet edip hadis-i şerifleri okuduğumuz şu caminin bânîsi İskender Paşa Hazretlerinin ve tekrar tekrar tamir ve tevsi eyleyenlerin kendilerinin ve geçmişlerinin ruhları için;

Uzaktan ve yakından bu hadîs-i şerîfleri ve rivayetleri dinlemek üzere toplanmış bulunan siz mübarek kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin ve yakınlarının ruhlarına hediye edelim, cümlesinin ruhu şad olsun diye;

Biz yaşayan müslümanlar da Rabbimizin rızasına uygun yaşayalım, Peygamber Efendimiz'in yolunda yaşayalım, şehid sevapları kazanalım ve Rabbimizin huzuruna sevdiği, razı olduğu kullar olarak varalım diye bir Fâtiha, üç İhlâs-ı şerîf okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. İftar Edince Ettikleri Dua

Mukaddimedede metnini okuduğum hadis-i şerif, *Râmûzu'lEhâdîs* kitabının 527. sayfasının 1. hadis-i şerifidir.. Muaz RA'dan şöyle rivayet edilmiş:¹

¹ İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.III, s.100, no:9837; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.495, no:1410; Rebi' ibn-i Huseym RA'dan. İbnü's-Sinnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyleh*, c.II, s.415, no:478; Muaz ibn-i Zehre RA'dan.

Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.74, no:6482 Beyhakî, *Devâtü'lKebîr*, c.II, s221, no:450; Muaz ibn-i Cebel RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.81, no:18058; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.181, no:6591.

كَانَ إِذَا أَفْطَرَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعَانَنِي فَصُمْتُ
وَرَزَقَنِي فَأَفْطَرْتُ

(ابن السنن حب. عن معاذ)

RE. 527/1 (*Kâne izâ eftara, kâle: El-hamdü li'llâhi'llezî eânenî fesumtü, ve razekanî feeftartü.*)

(*Kâne izâ eftara, kâle*) “Peygamber SAS Efendimiz oruçluyken, akşam olup da iftar eyledikleri zaman, şöyle buyururlardı:

(*El-hamdü li'llâhi'llezî eânenî fesumtü, ve razekanî feeftartü.*) “O Allah’a hamd olsun ki, bana yardım etti de oruç tutabildim, bana bu rızkları verdi de iftar edebildim.”

Peygamber SAS Efendimiz’in âdet-i seniyyesi böyle idi.

Muhterem kardeşlerim!

Burada mühim bir gerçeği görüyoruz. İnsan, yaptığı bütün fiilleri Allah-u Teâlâ Hazretleri dilerse, müsaade ederse yapar; dilemezse, müsaade etmezse yapamaz. Serbest bıraktığı zaman, serbest bıraktığı kadar kul bir şeyler yapar; fakat istemediği zaman, hiç kimse onun istemediği bir şeyi yapmaya güç yetiremez.

Oruç tutuyoruz. Allah sıhhat verdi de nasip etti de onun için tutuyoruz. Allah bizi kâfir etmedi, müslüman eyledi, imanımızın gereği olarak bu bilgiyi öğrendik de onun için tutuyoruz. Akıl fikir verdi de onun için bu ibadeti yapabiliyoruz. Hasta olsaydık yapamazdık; deli, mecnun, divâ-

ne olsaydık yapamazdık. Daha nice nice mâniler, engeller olabilirdi. Demek ki ibadete ve taate kuvvet de ondan. Aslında bizim övünülecek hiçbir şeyimiz yok. Her şey ondan... Her lütuf ondan... Biz, onun nimetlerinden istifade eden kullarıyız. O, gayb hazinelerinden ihsan ediyor, biz de istifade ediyoruz. Anlayışımız derin olur da bu gerçeği görürsek, ne âlâ... Gören görüyor.

Peygamber Efendimiz nasıl buyurmuş? “—Bana yardım etti de orucumu tuttum, rızkı verdi de iftar ettim. Rızık vermeseydi nasıl iftar edecektim? Aç kalsaydım, yokluk olsaydı, kıtlık olsaydı nasıl iftar edecektim? Rızık da ondan, oruç da ondan, ibadete kuvvet de, her şey ondan. Her gücün, kuvvetin sahibi o:²

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

(*Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-aliyyi'l-azîm*) “Allah’tan başka güç kuvvet sahibi yoktur, bütün güç kuvvet Allah’ın elindedir. Her şey onun gücüyle, kuvvetiyle, müsaadesiyle oluyor. Yaşatan o, öldüren o... Yükselten o, alçaltan o... Aziz kılan o, zelil kılan o... Her şey ondan...”

² İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1276, no:3878, Ubâde ibn-i Sâmit RA’dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.3, s.226, no:946, Sa’d ibn-i Ebî Vakkas RA’dan. Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.1, s.299, no:1003, Abdullah ibn-i Abbas RA’dan. Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, c.5, s.33, Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.15, s.1376, no:43612.

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ

عَمَلًا

(الملك:٢)

(*Ellezî haleka'l-mevte ve'l-hayâte li-yeblüveküm eyyüküm ahsenü amelâ*) “Allah-u Teâlâ Hazretleri, ‘Bakalım hanginiz daha güzel sàlih ameller işleyecek, güzel kulluk yapacak?’ diye, bizleri imtihan etmek, görmek ve denemek için ölümü, hayatı yarattı. İnsanları yeryüzüne gönderdi.” (Mülk, 67/2)

Bu dünya hayatı, bir yarış ve imtihan dünyası olduğundan, insanlar serbest bırakılmış, bir şeyler yapıyorlar. Şeytan da serbest bırakılmış, vesvese veriyor. Nefis de çeşit çeşit arzular ortaya koyuyor. Dünyanın çeşit çeşit zevkleri, süsleri, ziynetleri insanın karşısına dökülüyor; her birisi insana bir çeşit tesir ediyor. Şeytan şaşırtmaya; nefis, arzusu peşinde koşturtmaya çalışıyor. Dünyanın zevkleri çekici, cazip...

İnsan bir ona bakıyor, bir buna bakıyor. Eğer aklını kullanıp nefisini yener, şeytana uymaz, dünyanın lezzetlerine kapılmaz da Allah’ın istediği yolu tercih edebilirse;

“—Tamam, ben bunu yapacağım yâ Rabbi! Onlara uymuyorum.” diye kendisini tutabilirse, iradesine hâkim olabilirse, o zaman sevap kazanır.

O zaman Allah’ın sevgili ve makbul kulu olur. Ama Allah dilese yine felç eder, hiçbir şey yapamaz.

Bir şeyi küçücük bir isteme, seçme ve tercih hakkımız var. Allah bize sırf o tercihten dolayı büyük sevaplar verir.

Bir tercih, önüne çıkan iki tane yol:

“—Şu mu daha güzel, bu mu daha güzel? Buyur hangisini istersen seç!”

İyisini tercih ettiğin zaman, küçücük bir tercihten koca koca mükâfatlar alıyorsun; cenneti kazanıyorsun, rıdvânı kazanıyorsun. Allah'ın rızasına eriyorsun; dünyada da, ahirette de nice hayırlara mazhar oluyorsun.

Küçücük bir tercih; karşına çıkan iki yoldan bir tanesini tercih etmek, iş çatallaştığı zaman uygun olanını seçmek... O halde bu seçmeye kendimizi alıştıralım! Önümüzde tercihler, yollar çoğaldığı zaman küçücük bir tercih hakkımız var; doğru yolu da seçebiliriz, eğri yolu da seçebiliriz.

Doğru yolda gitmeye de, eğri yolda gitmeye de kendi tâkatimiz yok. Allah akıl, güç, kuvvet, sıhhat verirse seçebiliriz. Sevap da günah da o müsaade etmeden olmaz. Ancak o, güç kuvvet verirse olur. Ama günaha rızası yok. Serbest bıraktığı için, sana da sıhhat, afiyet verdiği için sen onu yapabiliyorsun. Ama razı değil... Yaparsan cezası var, yapmazsan mükâfatı var.

Bir iyiliği yapmaya niyet edersen ve yaparsan on misli, yedi yüz misli, daha fazla, bi-gayri hisâb sevap kazanabilirsin. Bir kötülüğü yapmaya niyet eder de yaparsan, bir tane günah kazanırsın. Birisinde en aşağı on misli, hatta yetmiş misli, yedi yüz misli veya bin misli

daha fazla; ötekisinde sadece yaptığın kötülüğe karşılık bir günah...

Bir iyiliği yapmaya niyet ettin, yapamadın mı, yine sevap var. Bir kötülüğü yapmaya heveslendin ama, sonra kendini tuttun mu, yine sevap var. Bunlar da işin bizim lehimize olan çok avantajlı tarafları...

Bütün bu güzelliklere, imkânlara rağmen insanlar tabi bu küçücük tercihlerini güzel yapamıyorlar. Daima nefis, şeytan, dünya, aldanma, günah tarafı seçiliyor. Ömür boyu bu böyle devam ediyor. Mü'mini de böyle.

“—Hay Allah! Yine şaşırıdım. Hay Allah! Yine beceremedim.”

Zayıf yetişiyoruz. Çocukluğumuzdan beri zayıf yetişiyoruz. Çocukluğumuzdan beri biraz irademizi sıkıp kuvvetli tutup tercihleri iyi yapmaya kendimizi alıştırmamışız. Pazumuz zayıf olduğundan yeniliyoruz.

Halbuki insan küçüklükten alışmalı. Çocuk tepiniyor:

“—İlle şu şekeri isterim.” Annesi de;

“—Aman evlâdım, ağlama al.” hemen veriyor.

Onu yiyor, ondan sonra bir başka şey için tepiniyor; zırlamaya, ağlamaya başlıyor. Şımarık şımarık; “Şunu da isterim.” diyor.

“—Aman evladım onu da al.”

“—Aman yavrum rahat etsin. Aman evladım bir şey yapmasın; üzülmesin, yorulmasın.” Ama bir taraftan da onu nefsinin, arzularının esiri

olmaya alıştıırıyoruz.

İmam Gazâlî onun için diyor ki:

“—Zengin bile olsan, çocuklarına her zaman her istediğini verme! Bazen kuru ekmek yedir, katıksız sofraya oturt! Mahrumiyeti de görsün, mukayese etsin, işin kıymetini anlasın.”

Peygamber Efendimiz nasıl nübüvvet gözüyle bakıp anlıyor;

“—Yâ Rabbi! Sen bana yardım ettin de orucu tutabildim, rızkı verdin de iftarı yapabildim.” diyor.

Ne kadar güzel! Her şeyi nasıl görüyor, her şeyi güzel! Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:³

الشِّتَاءُ رَبِيعُ الْمُؤْمِنِ قَصْرَ نَهَارِهِ فَصَامَهُ وَطَالَ
لَيْلُهُ فَقَامَهُ

(العسکری فی الأمثال هب. ق. عن أبي سعيد)

RE. 215/15 (*Eş-şitâü rebîu'l-mü'min; kasura nehâruhû fesâmehû, ve tâle leylühû fekâmehû.*)

(*Eş-şitâü rebîu'l-mü'min*) “Kış mevsimi mü'minin baharıdır. (*Kasura nehâruhû fesâmehû*) Gündüzleri kısadır, rahatça oruç

³ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.416, no:3940; Beyhakî, *Süne-nü'l-Kübrâ*, c.IV, s.297, no:8239; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.375, no:3672; Ebû Saîd elHudrî RA'dan.

Kısmen: Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.75, no:11734; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.324, no:1061; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.325; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.115, no:141; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XII, s.576, no:35209; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.519, no:1533; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIII, s.432, no:13464.

tutar; (ve tãle leylühû fekâmehû) geceleri de uzundur, kalkar ibadet eder.” diyor.

Peygamber Efendimiz’in her şeyi değerlendirmesi böyle... Biz kış mevsimini belki sevmeyiz; soğuktur, soba yakıyoruz, yağmur yağıyor, titriyoruz, üşüyoruz. Abdest alırken jilet keser gibi ellerimiz sızlıyor. Ama Peygamber Efendimiz;

“—Kış mevsimi ne güzel mevsimdir. Gündüzleri kısadır, kolay oruç tutarsın. Geceleri uzundur, kalkar uzun uzun ibadet edersin.”

diyor. Her şeyi ilâhî cepheden görüyor. Her şeye Rahmânî yönden bakıyor, değerlendirmesini öyle yapıyor. Allah bizi o mübarek Peygamber’e has ümmet eylesin. Onun yolunda daim eylesin.

b. Misafirlikte İftardan Sonra Yaptıkları Dua

Ahmed ibn-i Hanbel ve Beyhakî’nin Enes ibn-i Mâlik RA’dan rivayeti şöyle:⁴

⁴ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.118, no:12198; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV, s.239, no:7924; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.I, s.99, no:301; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV, s.202, no:6901; Taberânî, *Dua*, c.I, s.288, no:925; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.V, s.125, no:6048; Temmâmü’r-Râzî, *Fevâid*, c.II, s.333, no:834; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.40, no:1772; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.VII, s.291, no:4320; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.370; Tahâvî, *Müşkilü’l-Âsâr*, c.IV, s.112, no:1358; İbni Ebî Şeybe, *Musannef*, c.III, s.100, no:9838; Abdürrezzak, *Musannef*, c.IV, s.311, no:7907; İbn-i Asâkir, *Mu’cem*, c.I, s.467, no:967; Ziyâü’l-Makdîsî, *el-Ehâdîsü’l-Muhtâreh*, c.II, s.329, no:1783; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.500, no:1422; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c.VIII, s.71, no:12753; İbn-i Hibbân, *Sikât*, c.VIII, s.269, no:13384; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XX, s.252; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, c.III, s.72; Enes ibn-i Mâlik RA’dan. *Kenzü’l-Ummâl*, c.VII, s.86, no:18087; *Câmiü’s-Sağîr*, c.II, s.181, no:6592.

كَانَ إِذَا أَفْطَرَ عِنْدَ قَوْمٍ قَالَ أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ
وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ وَتَنَزَّلَتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ

(حم. ق. عن أنس)

RE. 527/2 (*Kâne izâ eftare inde kavmin, kâle: Eftare indekümü's-sàimûn, ve ekele taâmekümü'l-ebrâr, ve tenezzelet aleykümü'l-melâikeh.*) “Peygamber SAS Efendimiz, bir topluluğun misafiri olarak onların yanında iftar ettiği zaman, şu duayı buyururdu. Âdet-i seniyyesi, mutadî öyleydi. Derdi ki: (*Eftare indekümü's-sàimûn*) “Sizin yanınızda oruçlular iftar etsin!” Bir kimse bir oruçluya bir hurma ve bir içim suyla bile iftar ettirirse, onun tuttuğu orucun sevabının misli iftar ettirene yazılır.

Bu konuda başka bir hadis-i şerifte şöyle buyruluyor:⁵

فَمَنْ أَفْطَرَ فِيهِ صَائِمًا كَانَ مَغْفِرَةً لِدُنُوبِهِ وَعِثْقُ
رَقَبَتِهِ مِنَ النَّارِ وَكَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ
يُنْقَصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ

(*Femen eftara fîhi sàimen*) “Kim bu ayda bir oruçluyu iftar ettirirse, (*kâne mağfîretün li-*

⁵ İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.III, s.191, no:1887; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.305, no:3608; Heysemî, *Müsnedü'l-Hâris*, c.I, s.412, no:321; İbn-i Şâhin, *Fadâilü Şehri Ramadân*, c.I, s.18, no:16; Sel-mân-ı Fârisî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VIII, s.757, no:23714 ve s.961, no:24276; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXIII, s.176, no:25782.

zünûbihî) günahlarına mağfiret sebebi olur, Allah günahlarını mağfiret eder bu ziyafetiyle... (Ve *ıtku rakabetihî mine'n-nâr*) Ve cehennemden boynunun bağının çözülmesine sebep olur.” Yâni, cehennemden kurtuluşuna vesile olur iftar ettirmek. (Ve *kâne lehû mislü ecrihî, min gayri en yünkasa min ecrihî şey'un*) “Oruçlunun sevabının, ecrinin bir benzeri, bir o kadarı, bu oruçluya iftar ettiren kimseye verilir; oruçlunun sevabından hiçbir şey eksiltilmeden...”

Onun için, “Sofranızda hayırlı, ağzı oruçlu mübarek kullar, ibadet ehli kimseler iftar etsin.” diye dua ediyor.

Şerhte, “Haber sîgasında dua.” diyor. Haber de olsa, Peygamber Efendimiz; “Sofranızda oruçlular iftar etti, ne mutlu size!” demiş bile olsa o da yine aynı kapıya çıkar. “Ne mutlu! Sizin sofranızda oruçlular iftar etti!” “O oruçluların sevaplarını da ev sahibi alacak.” demek. Böyle dua ederdi.

(Ve *ekele taàmekümü'l-ebrâr*) “Yemeklerinizi Allah’ın iyi kulları yesin!” Yani, “Sizin rızıklarınız şerliye, hayduta, hırsıza, haramiye, edepsiz, günahkâra değil de Allah’ın sevgili kullarına nasib olsun!” demek istiyor.

Hadîs-i şerîflerden biliyoruz: 6

⁶ Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2024, *Birr ve Sıla* 45/40, no:2622; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIV, s:403, no:6483; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.364, no:7932; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.331, no:10482; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.7; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.219; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.II, s.173, no:573; Ebû Hüreyre RA’dan.

Taberânî, *Mu’cemü'l-Evsat*, c.I, s.264, no:861; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.288, no:6459; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.331,

رُبَّ أَشْعَثَ أَغْبَرَ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَهُ

(م. حب. ك. هب. عن أبي هريرة طس. هب. حل. عد. خط. عن أنس)

(*Rubbe eş'ase ağbera*) “Nice saçı başı dağınık, üstü başı tozlu topraklı kimseler vardır ki, (*lev aksame ale'llâhi leeberrehû*) eğer bir şeye yemin etse, ağzından bir yemin çıksa; Allah onun yemini doğru çıksın diye, o işi öyle yapar.” Allah’ın sevgili kulu olduğu için...

Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin öyle sevgili kulları vardır ki, “Vallahi şöyle olacak!” diye bir konuda bir şeye yemin etse; Allah’ın nazlı, sevgili kulu olduğundan, onun yemini doğru çıksın diye, onun hatırına Allah o işi öyle yapar. Allah’ın öyle ebrâr, hayırlı, has, halis, muhlis, velî, mahbub, makbul kulları vardır. Onları Allah öyle sevmiş; sevmiş, yaratmış. Sevmiş, yaşatıyor. Sevmiş, yüksek makamlar ihsan eylemiş.

Senin sofrana öyle kimse gelir de öyle bir kimse yemeğini yerse, öyle bir kimse dua ederse ne mutlu! İnsanın çocuğu olmuyorsa çocuğu olur, borcu varsa borcu gider, bereketsizse bereketlenir.

Peygamber Efendimiz süt annesi Hz. Halime’ye

no:10482; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.350; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.370, no:1236; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.108; İbn-i Hibbân, *es-Sikât*, c.III, s.27, no:93; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'dDuafâ*, c.III, s.314; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.203, no:1247; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.II, s.178, no:578; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.267, no:3245; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Mecmaü’z-Zevâid, c.X, s.466, no:17918; *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.286, no:5924, 5925; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XIII, s.96, no:12646-12648; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.512, no:1364.

daha küçük bebekken gittiği zaman, sütü kendi yavrusuna yetmiyorken, iki kişiyi besleyecek kadar çoğaldı. Evin içinden bereket eksik olmadı. Çünkü o eve Allah'ın sevdiği kulu, peygamberi, Muhammed-i Mustafâ'sı geldi.

Allah bizi hep sevgili kullarıyla düşüp kalkan, beraber olan kimselerden eylesin. “Yemeklerinizi Allah'ın iyi kulları yesin. Sofranızda oruçlular iftar etsin.”

(*Ve tenezzelet aleykümü'l-melâikeh*) “Sizin üzerinize, evinize melekler insin, gelsin.” diye dua edermiş. Peygamber Efendimiz'in mutadı böyle imiş.

Başka bir rivayet şöyle:⁷

كَانَ إِذَا أَفْطَرَ عِنْدَ قَوْمٍ قَالَ أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ
وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ

(طب. عن ابن الزبير)

RE. 527/3 (*Kâne izâ eftare inde kavmin, kàle: Eftare indekümü's-sàimûn, ve sallet aleykümü'l-melâikeh*)

(*Kâne izâ eftare inde kavmin, kàle*) “Peygamber Efendimiz bir topluluğun, kavmin misafiri olarak, onların yanında iftar ettiği zaman şöyle dua ederdi:

⁷ Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.81, no:10129; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.107, no:5296; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.348, no:2217; Taberânî, *Dua*, c.I, s.288, no:927; Abdullah ibn-i Zübeyr RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.VII, s.86, no:18087; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.181, no:6593.

(*Eftare indekümü's-sàimûn*) ‘Sofranızda oruçlular iftar eylesin, (ve *sallet aleykümü'l-melâikeh*) ve melekler size dua kılsın, sizin için istiğfar eylesin.”‘

Ne mutlu! “Yâ Rabbi! Bu kulunu affet.” diye meleklerin ağzından destekleniyorsunuz! Melekler sizi yâd ediyor ve size dua ediyor; Allah’tan sizin affınızı, mağfiretinizi, mükâfatlandırılmanızı istiyor.

Peygamber Efendimiz böyle dua ederdi.

Demek ki; (*tenezzelet aleykümü'l-melâikeh*) rivayeti var, (ve *sallet aleykümü'l-melâikeh*) duası var. Birisinde, “Üzerinize, evinize melekler insin!” diye geçiyor; ötekisinde ise, “Size melekler dua etsin!” diye geçiyor.

İnince de boş durmayacak ki, orada yine dua edecek. Onun için bu rivayet, duanın bir başka yönünü açıklıyor. Melekler demek ki o misafirperver, ikram eden, sofrayı tanzim eden, insanları misafir eden kimseye dua edecekler. “Dua etsinler!” diye de biz el açıyoruz, gittiğimiz zaman öyle demiş oluyoruz.

c. Sürmeyi Tek Sayıda Sürerdi

Ahmed ibn-i Hanbel, Ukbe ibn-i Âmir RA’dan şöyle rivayet etmiş:⁸

⁸ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.156, no:17462; Taberânî, *Mu’cemü’lKebîr*, c.XVII, s.338. no:932; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c.I, s.495, no:1043; Ukbe ibn-i Âmir RA’dan. *Kenzü’l-Ummâl*, c.VII, s.124, no:18304; *Câmiü’s-Sağîr*. c.II, s.181, no:6594.

كَانَ إِذَا اكْتَحَلَ وَثْرًا وَإِذَا اسْتَجْمَرَ

اسْتَجْمَرَ وَثْرًا

(حم. عن عقبه بن عامر)

RE. 527/4 (*Kâne ize'ktehale iktehale vitran, ve ize'stecmera istecmera vitran.*)

(*Kâne ize'ktehale iktehale vitran*) “Peygamber Efendimiz sürmelendiği zaman tek olarak sürmelenirdi. (*Ve ize'stecmera istecmera vitran*) Buhurdandan koku kokladığı zaman da, tek olarak koklardı.”

Iktehale, sürmelenmek demek. Erkeklerin gözlere sürme çekmesi bizim memleketimizde az bilinen bir âdet. Kadınlar envai çeşit süsle süsleniyorlar; saçlar berberlerde dalga dalga, kıvrım kıvrım veyahut başka çeşit şekillerde yapılıyor. Çeşit çeşit süsler, boyalar, rujlar, allıklar, pudralar, rimeller, takma kaşlar, takma gözler kullanılıyor. Erkeğin bir sürme çekmesinden, millet hop oturuyor hop kalkıyor:

“—Erkek sürme sürer mi?”

Sürer. Peygamber Efendimiz sürmüş. Ama iki memleket arasında da iklim bakımından biraz fark var. Orada radyasyon fazla, güneş ışınları fazla, hava sıcak, Ekvator'a yakın, ışınlar daha dik geliyor. Hava daha sıcak; 40-45 derece. Ayağını bastığın zaman ayağının altı yanar. Alnın kuma secde edemez. Elinle tutamazsın.

Bir demiri tutsan elin kabarır, sıcaktan yanar. Öyle sıcak, bol güneşli, bol ışıklı bir yerde

eğer gözler ışınları iyi süzemezse rahatsız olur. Fazla ışıktan göz rahatsız olur. Onun için gözü sürmeliyorlar.

O diyarlarda ekseriya göz hastalığı olur. *Ismid* denilen bir madde ile, daha başka kurşun veya sülfürlü maddeler ile gözün altını üstünü sürmeleyecek ki, içi biraz koyulaşsın ve yansımalar azalsın. Sürmenin özel olarak göze kuvvetlendirici tesiri var. Onun için Peygamber Efendimiz sürme sürerdi.

Zaten kendisi doğuştan, kudretten sürmeliydi. Gözleri çok güzeldi. Kaşları kirpikleri gayet uzundu. Ayrıca gözlerinin altına tek olarak sürmelenirdi. Rivayete göre üç defa sağ gözüne, üç defa sol gözüne sürme çekerdi.

Bizim memleketimizde de bazı kahraman babayiğitler çıkıyor. Mesela benim Ankara'da tanıdığım bir kardeşimiz var. Hukuk Fakültesi'nden mezun... Hiç kimseye aldırılmaz. Bakarsın sürmelenmiş. Herkes ona acayip acayip bakar, o da onlara acayip acayip bakar. Siz bana bakarsanız ben de size bakarım. Aldırdığı yok, Peygamber SAS Efendimiz'in yolunda gidiyor. Kim ne derse desin, umurunda değil.

Mü'minin vasıflarından biri neydi? Has mü'min, müslüman kulun vasıflarından birisi; Allah'ın yolunda yaşarken, yürürken, salih amelleri işlerken kınayanın kınamasından korkmazdı.

وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ

(المائدة: ٥٤)

(*Ve lâ yehâfûne levmete lâim*) “Müslüman doğru bildiği, dürüst bildiği, güzel bildiği şeyi yaparken, kınayanın kınamasına aldırılmaz ve korkmaz.” (Mâide, 5/54) Mü’minin bir vasfı o.

“–Ben örtünürsem utanırım.”

“–Kimden utanırsın?”

“–Arkadaşlarımdan utanırım. Ya mahalledeki arkadaşlarım beni görürlerse!”

“–Peki kızım, arkadaşlarından utanıyorsun da Allah’tan utanmaz mısın?”

“–Hocam şimdi öyle bir soru sordun ki ‘Allah’tan utanmam’ desem başıma taş yağar. Ama işin bu tarafını düşünmemişim.”

“–Düşünmemişsin. Kuldan utanıyorsun, Allah’tan utanmıyorsun. Allah’ın emrini tutmak zor geliyor da kulların yanında ters işi yapmak uygun geliyor.”

Hatırlarım. Ankara’da bir soğuklar olur, sıfırın altı 27 derece. Çatır çatır soğuk, ortalıkta hiç ıslaklık kalmaz. Her taraf yaz günündeki gibi kupkuru olur. Ama rüzgâr estiği zaman buzlar havada uçuşur. O kadar acı soğuk. Bakarsınız hanımlar mini etek giymiş. Kör olmayasınca moda! Dizleri morarır, romatizmadan ölür, modayı bırakmaz. Ne kahraman (!) kadınlar var...

Hani bizim kahramanlar nerede? Hani nerede bizim müslüman kızlarımız, hanımlarımız, bacılarımız?

El alem modanın kurbanı olmaya razı. Gelsinler modanın devleri, bunları yutsunlar, kurban

etsinler. Razılar. Moda için ölebilirler. Moda diyor ki:

“—Etekler kısalacak, filanca yere kadar çıkacak.”

Öyle açılıp kapanan perde gibi etekler yukarıya çıkıyor.

“—Etekler aşağıya kadar inecek.”

Etekler o sene aşağıya kadar iniyor. “Eteği aşağı indiği zaman müslüman sanırlar.” diye, yan tarafından kalçasına kadar yırtmaç. Müslüman sanmasınlar aman! Başkaları müslüman sanırlarsa bundan utanırlar! Ama otobüse binerken yine *Bi’smi’llâhi’rrahmâni’r-rahîm* diye biner. Bakıyorsun; Allah Allah, yüzünü, kaşını, gözünü boyamış. Be hanım! Madem besmeleyle otobüse binecek kadar imanın var, niye böyle yüzünü, gözünü boyuyorsun? Allah’tan korksana! Allah’ın emrini tutsana!

Allah’ın emrini tutmaktan yılmamalıyız, korkmamalıyız. Sakal, pekâlâ... Sürme, pekâlâ...

Peygamber Efendimiz bıyığı biraz kısa kesermiş, alttaki derisi görünecek kadar kısaltırmış. Sakalı uzatırmış. Bizde Doğu Anadolu’da yiğitler vardır; bıyıkları koçboynuzu gibi kıvrım kıvrım olur. Malatya’dan, Erzincan’dan, Elazığ’dan, Erzurum’dan...

“—Bu ne?”

“—Bıyık... Erkeklik öldü mü?”

“—İyi, güzel ama Peygamber Efendimiz böyle yapmamış!”

“—Şimdi ben bunu düzleyecek miyim? Oysa ne ihtimamla, sıvazlaya sıvazlaya kenarına doğru uzattım. Şimdi ben bunu azaltacak mıyım?”

Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:⁹

أَحْفُوا الشَّوَارِبَ وَاعْفُوا اللَّحَى

(م.ت.ن. عن ابن عمر عد. عن أبي هريرة)

(*Ahfü’ş-şevâribe ve a’fü’l-lihâ*) “Bıyıklarını azaltın, sakalları uzatın, salıverin!”

Onu yapamıyorsan, sen de o kız gibi korkaksın! O kız başını kapatmaktan korkuyor, sen bıyığını kesmekten korkuyorsun. Birisi sakalını bırakmaktan korkuyor, ötekisi Allah’ın buyruğunu söylemekten korkuyor. Berikisi Allah’ın farzına uymaktan korkuyor...

Memleket müslüman diyarı... Gelsinler de gör-sünler bakalım! Sahâbe-i kirâm kabirlerinden kalksalar; “Siz müslüman mısınız?” diye bizi so-payla kovalarlar. Böyle müslümanlık olur mu?

İnsan “Müslümanım!” dedi mi, Allah’a bir söz verdi mi, giyiminden kuşamından, yemesinden içmesinden, kalkmasından oturmasından, uyu-masından uyanmasına kadar her şeyinde Al-lah’ın Rasûlü’ne uyması lazım! Allah’ın emrini tutması lazım! Her birimiz bir parça tenzilat

⁹ Müslim, *Sahîh*, c.II, s.70, no:380; Tirmizî, *Sünen*, c.IX, s.430, no:2687; Neseî, *Sünen*, c.I, s.31, no:15; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.16, no:4654; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.I, s.66, no:13; Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı İsfahan*, c.VI, s.200, no:40289; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.345; Abdullah ibn-i Ömer RA’dan. *Kenzü’l-Ummâl*, c.VI, s.649, no:17218; *Keşfü’l-Hafâ*, c.I, s.57, no:142; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.II, s.VII, no:826.

yapa yapa, İslâm'ın nesi kalmış? 'İ'si kalmış ortada direk gibi, başka bir şey kalmamış.

Bektaşî ne demiş?

“—Savm u salâtı biz kaldırdık. Haccı, zekâtı da siz kaldırdınız.”

Zekât verecek, cebinden paracığı çıkacak. Adamın canını al, parasını alma. Zekât vermemek için bir bahane bulur. Hac hem parayla hem de bedenî meşakkatle olur. Hacca da bir çare bulur.

Bektaşî babası kenara oturmuş, içki içer, ama dobra dobra konuştuğu zaman olur. Sarhoş mantığıyla dümdüz kontrolsüz konuşur. Sormuşlar;

“—İslâm'ın şartı kaç?” O da demiş:

“—Bir.”

“—Yahu ne yaptın, hani İslâm'ın şartı beş taneydi?”

“—Savm u salâtı biz kaldırdık. Haccı, zekâtı da siz kaldırdınız. Kaldı bir kelime-i şehâdet...”

Onu kimseye bırakmıyor mâşaallah! O da bir derece...

Gazetelere mecmualara bakıyorsun; arka sayfasında muzır müstehcen resimler, yazılar, fıkralar. Baş sayfasında İslâm'a hücumlar. Orta sayfasında:

“—El-hamdü lillah, ben de müslümanım! Sübhannallah...” Müslümanlığı da kimseye bırakmıyor.

Bir dergi Müslümanlığı tasnife tâbi tutmuş. Biz; “El-hamdü lillah müslümanım!” diyoruz ya, o

da “El-hamdü lillah lâikiz!”

diyor. Türkiye müslümanları üzerinde anket yapmış; öyle yobaz müslüman çok değilmiş. Hem müslümanmış, hem içkiyi lıkır lıkır içiyor-muş. Hem müslümanmış, hem de bayram nama-zından başka namaz kılmıyormuş. Kız hem müs-lümanmış, hem de açılmış. Hem müslümanmış, hem de bikiniyle plaja gidermiş. Ne iyiymiş bu hal! Dergiye göre iyi, gayet kolay... Bizim gibi hocalar çıkıp da; “Başını örteceksin, faiz yeme-yeceksin, içki içmeyeceksin, zekât vereceksin!” diye hep tatsız tatsız şeyleri söylerse, beylerin canları sıkılıyor. “Müslüman değiliz!” de diye-miyorlar. “Allah’tan korkmuyorum!” diyeme-yen insan gibi; ona da dilleri varmıyor. Ortada bir kuru kelime-i şهادet kalıyor: “—Eşhedü en lâ ilâhe illa’llâh, ve eşhedü enne muhammeden abdühü ve rasûlühü.” İşte ben müslümanım! Bir de duymuşlar:¹⁰

¹⁰ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.411, no:19704; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VIII, s.Ş) &, no:3372; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan. İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.392, no:169; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.60, no:444; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.172; Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.VI, s.497, no:1933; Ebû Zerr-i Gıfârî RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.205, no:2932; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.III, s.214, no:2113; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VIII, s.493, no:3369; Ukaylî, *Duafâ*, c.VII, s.447, no:1773; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VI, no:448; Ebü'd-Derdâ RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.49, no:82; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VII, s.9, no:3899, 3941; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.140, no:1166; Muaz ibn-i Cebel RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.238, no:778; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XI, s.91, no:6222; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.10, s.397; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.III, s.304, no:2131; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.21, no:1619; Ebû Hüreyre RA'dan. İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.364, no:151; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ

حم. عن أبي موسى حب. ط. حل. عن أبي ذر طس. عن أبي الدرداء طب. ع. خط. عن معاذ طس. ع.
(حل. عن أبي هريرة)

(*Men kàle lâ ilâhe illa'llàh, dehale'l-cenneh*)
“Kim lâ ilâhe illallâh derse, cennete girecek.”
Tamam, cennet de hazır.

Halbuki, bu dünya hayatı imtihan... İslâm'ın nasıl anlaşılması gerektiğini anlamak için Peygamber Efendimiz'in hayatına bakalım!

Allah-u Teâlâ Hazretleri;

“—Ey kulum Muhammed! İste, şu dağları sana altın yapayım!” diye haber gönderdiği zaman, Peygamber Efendimiz;

“—İstemem yâ Rabbi! Bir gün tok olayım, yemek yiyeyim, sana şükür edeyim; iki gün aç olayım,

Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.279, no:7638; Ebû Talha el-Ensârî RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.48, no:6348; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.328, no:2124; Seleme ibn-i Nuaym el-Eş-caî RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.V, s.197, no:5074; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.56, no:1235; Zeyd ibn-i Erkam RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXII, s.313, no:790; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.46, no:2426; Dûlâbî, *el-Künâ ve'l-Esmâ*, c.I, s.354, no:207; İbn-i Abdilber, *el-İstîâb*, c.I, s.541; Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.VIII, s.65, no:2174; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LXVI, s.290, no:8597; Ebû Şeybe el-Hudrî RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VII, s.9, no:3899; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.191, no:445; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.63, no:6455; İbn-i Asâkir, *Târihi Dimaşk*, c.XXXXVI, s.436; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VII, s.83; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.61, no:208, 1425, 1779; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXI, s.172, no:23234, 23242-23145, 41734.

sabredeyim!” diyor.

Peygamber SAS Efendimiz Berat gecesinde, mübarek gecelerde başını secdeye koyduğu zaman nasıl takvâ ile nasıl tevazu ile nasıl yana yakıla dua etmiş:

“—Senden sana sığınırım yâ Rabbi!” demiş.

“—Kahrından, gazabından, azâbından, ikâbından senin lütfuna, keremine sığınırım!” demiş.

“—Ben peygamberim, Cennet-i A'lâ'ya gideceğim.” diye ortada pervasız dolaşmamış.

Bizimkiler her türlü günahı işliyorlar, ondan sonra da:

“—El-hamdü lillâh müslümanız. Allah beni cennete sokmayacak da kimi sokacak?” diyorlar.

Cennetin yeri geniş; “Sen gelince ötekilere yer kalmayacak.” diye bir şey yok. Elbette herkesin cennete girmesini isteriz. Ama cennetin yolunu, Peygamber Efendimiz bize yaşayış tarzıyla göstermiş, belli etmiş.

Gündüz yemek yedi mi, akşam yemek yemezmiş. Akşam yemek yedi mi, gündüz yemek yemezmiş. Peygamber Efendimiz'in yaşayışına kimin tahammülü var? O Allah'ın has peygamberi... Ne kadar tahammül edebiliriz, takvâmız ne derecede, görelim bakalım!

(*Ve ize'stecmera istecmera vitran*)

“Buhurdandan koku kokladığı zaman da üç defa koklardı.” Bu da bizde âdet olmayan bir şey... Bir kabın içine, buhurdana cemre, kor ateş koyuyorlar. Ondandır üstüne öd ağacı koyuyorlar. O yanınca güzel koku çıkıyor, onları

kokluyorlar.

Ramazan'da Harem-i Şerîf'te teravih namazı kılınıyor. Akşam topu patladığı zaman, hemen namaza durmuyorlar. Beş dakika bir fasıla veriliyor; herkes orucunu açıyor, hurmasını yiyor, ondan sonra akşam yemeğini yiyorlar.

Akşamla yatsının arasında bir saat yirmi dakika, bir saat otuz dakika var. Ama orada güzel bir âdet var; yatsıyı yarım saat daha sonra kılıyorlar. Hükümetin emri.

Bizde de o olsa çok güzel olur. “İftarı ettikten sonra teravihe yetişeceğiz.” diye nefes nefese kalıyoruz, çok zorluk çekiyoruz. Halbuki yatsının takvimde yazılı vakti, evvel vaktidir. El birliği ile, “Yarım saat sonra kılacağız!” desek, olur. Zaten teravihin kılınma vakti geniş. Onlar yarım saat geriye atıyor. Ondan sonra bakıyorsun 9'da, 9'a beş kala, on kala teravih kılınıyor. Gayet güzel, ağır ağır, hatimle teravih namazı kılınıyor.

İmamın arkası parsellenmiş. Oranın eşrafı, zenginleri, kral ailesinden veyahut üniversiteden rektörler, dekanlar. Hem hafız hem dekan... İnsanın gidip alınını öpeceği geliyor. Bir sesi var, insan hayran kalıyor. Suudi Arabistan'da ahalinin müslümanlığı bizden daha iyi...

Suud'dan biri buraya da geldi. Camide; “Buyurun dua edin!” dedik, dua etti. Uzun boylu bir Suudlu vardı, orada bir mescidin imamı diye biliyordum. Aynı zamanda bir fakültede dekanmış veya bir okulda müdürmüş. Meselâ, Şeyh Salih denilen bir kimse var, Kâbe-i

Müşerrefe'nin imamlarından birisi, Mekke'deki üniversitenin dekanı...

Dekanlar, rektörler, lise müdürleri imam olursa, o zaman cemaatin kalitesi yükselir. Bir işin başına ne kadar kaliteli insanı getirirsen, o iş o kadar güzel ve kaliteli olur.

Seccadeleri koyuyorlar, arka sıraları hemen parselliyorlar. Orada bir yer bulmak çok zor. Bir keresinde azmettim:

“—Öyle güzel bir yerde, imamın tam arkasında namaz kılacağım!” dedim.

Erkenden gittim, oturdum. Kalabalık sıkıştı. Yer bulduk, bir zorluk olmadı.

Ondan sonra başladı buhurdanlar gelmeye... Buhurdanı yakıyorlar, getiriyorlar. Onların başında örtüler var. Örtüyle bir sarıyorlar, bir kokluyorlar. Veyahut elleriyle tutuyorlar, kokluyorlar. Tabi buhurdan tutmak bizim âdetimiz değil. Baktım ki orada ikram fazla. İçecekler geliyor; kokular, esanslar geliyor. “Ben böyle tekellüf bir yerde bir daha durmam.” dedim, oraya bir daha yanaşmadım.

İsticmâr, buhurdan koklama. “Kokladığı zaman üç defa koklardı.” Bu kelime başka mânaya da gelir. Burada siyak ve sibaktan dolayı, sürmenenin arkasından geldiğinden, buhurdan, tütsü mânasına almak daha uygun...

d. Yemekten Sonra Parmaklarını Yalardı

Enes RA'dan bir rivayet. Ahmed ibn-i Hanbel'de,

Müslim’de, Tirmizî’de, Ebû Dâvud’da var:¹¹

كَانَ إِذَا أَكَلَ طَعَامًا لَعِقَ أَصَابِعَهُ الثَّلَاثَ

(حم.م.ت.د. عن أنس)

RE. 527/ (*Kâne izâ ekele taàmen laika esàbiahü’s-selâse*)

“Peygamber SAS Efendimiz, yemek yediği zaman, yemekte kullandığı üç parmağını yalardı.”

Peygamber SAS Efendimiz, yemek yerken üç parmağını kullanırdı. Şehadet parmağı, başparmağı ve orta parmağını kullanarak yedi.

Biz iki parmağımızı kullanıyoruz ya, o yemeğini yerken üçüncü parmağını da yardımcı olarak kullanır, üç parmağıyla yedi. Sonra da üzerinde bir şey kalmasın diye onları yalardı.

İslâmî töreye göre sofraya oturmadan önce eller güzelce yıkanır. Yakın zamana kadar böyleydi. Peygamber Efendimiz’in bazı kereler çubuk kullandığı da rivayet ediliyor. Ona dayanarak; “Çatal da kullanılabilir.” diye çıkarmışlar. Batırılarak kullanılan yemek malzemesi olarak çubuk çatal birbirine benziyor, kaşık da meşrubat cinsinden sıvı, sulu yemekleri

¹¹ Müslim, *Sahîh*, c.X, s.331, no:3795; Tirmizî, *Sünen*, c.VI, s.463, no:1725; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.X, s.325, no:3347; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.290, no:14121; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.VII, s.278, no:14395; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV, s.176, no:6765; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.V, s.82, no:5858; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.VI, s.63, no:3312; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.400, no:1352; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c.V, s.29, no:7942; *Kenzü’l-Ummâl*, c.VII, s.103, no:18174; *Câmiü’s-Sağîr*, c.II, s.181, no:6595.

yemekte kullanılır. Ama sair yemekleri eliyle yediği zaman, üç parmağını güzelce yalardı. Yere bir şey düşse; “Onu şeytana bırakmayın.” derdi; “Artık onu yemeyin.” demezdi.

e. Yemeği Kendi Önünden Yerdi

Buhârî ve Tirmizî Ca’fer ibn-i Ebü’l-Hâkim’den rivayeti:¹²

كَانَ إِذَا أَكَلَ لَمْ تَعُدْ أَصَابِعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ

ت.خ. عن جعفر بن أبي الحكم مرسلًا أبو نعيم في المعرفة عنه عن الحكم بن رافع بن سيار (طب. عن الحكم بن عمرو الغفاري)

RE. 527/6 (*Kâne izâ ekele lem ta’dü esâbi’uhû beyne yedeyhi*) “Yemek yediği zaman, tabağın kendisinin önündeki kısmından başlayarak yerdi, parmakları başkasının önüne, tabağın ortasına uzanmazdı.”

Peygamber SAS Efendimiz yemek yediği zaman kendi önünden yerdi. Başka tarafa elini uzatmazdı. Fakat meyve getirildiği zaman tabaktan seçerdi. Halka olunup sofraya oturulduğu zaman sadece kendi önünden yerdi; kendi önünden yemeyi, başkasının önüne uzanmamayı tavsiye ederdi.

f. Yemek Duası

Ebû Dâvud, Neseî ve İbn-i Hibbân Ebû Eyyûb el-

¹² İbn-i Esir, *Üsdü’l-Gâbe*, c.I, s.272; Ca’fer ibn-i Abdullah ibn-i Hakem ibn-i Râfî ibn-i Sinan el-Ensârî’den.

Kenzü’l-Ummâl, c.XV, s.429, no:41701; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XXXIV, s.382, no:37546.

Ensârî RA'dan rivayet etmişler:¹³

كَانَ إِذَا أَكَلَ أَوْ شَرِبَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَ
وَسَقَى وَسَوَّغَهُ وَجَعَلَ لَهُ مَخْرَجًا

(د.ن. حب. عن أبي أيوب)

RE. 527/7 (*Kâne izâ ekele ev şeribe, kâl: El-hamdü li'llâhi'llezî et'ame ve sakà, ve sevvegahû ve ceale lehû mahrecâ*)

“Peygamber Efendimiz; bir şeyi yediği, içtiği zaman: ‘Nimet-i taâmı veren, meşrubatı, şu içecek şeyi verip bizi susuzluğa kandıran; yediren, içiren Allah’a hamd olsun! Bunların vücuda girişini kolaylaştıran, kolayca insanın yiyiverdiği, boğazından kayıverdiği bir şekilde yapan ve ona bir çıkış yeri de yaratan Allah’a hamd olsun!’ diye hamd ederdi.”

İleriye doğru okudukça da anlayacaksınız, geriden okuduklarınızı dinleyince de anlayacaksınız; Peygamber Efendimiz’in her adımı duadır. Oturması dua, kalkması dua, yemesi dua, yemek yemeyi bitirmesi dua, yeni elbise giymesi dua, elbiseyi çıkarması dua, tuvalete girerken söylediği sözler dua, çıktuktan sonra söylediği sözler dua; hamd, senâ, övme, Allah-u Teâlâ

¹³ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.X, s.334, no:3353; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.201, no:6894; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.24, no:5220; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.IV, s.182, no:4082; Taberânî, *Dua*, c.I, s.280, no:897; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.X, s.62, no:5181; İbnü's-Sinnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyleh*, c.II, s.398, no:469; Ebû Eyyûb el-Ensârî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.103, no:18176; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.181, no:6597.

Hazretleri'ne şükür, her haliyle, her an.

Zihni her an Allah-u Teâlâ Hazretleriyle meşgul. Her an Allahu Teâlâ hazretleriyle beraber. Her anında aklı onda. İşte bizim de olmamız gereken hal budur.

Bir hadîs-i şerîfte diyor ki; “Bir insan günah işlerse; namazı, orucu ve sair ibadetleri çok bile olsa, zikri az yapmış olur, zikretmemiş olur. Bir insan Allah'ın emirlerini tutar, itaatli olursa; namazı, orucu mütevazîâne olsa, çok miktarda olmasa bile zikir ehli olmuş olur.”

Zikir demek, Allah'ı anmak demek. Demek ki bir insanın cebinde binlik tesbih olsa; “Günde 25 bin defa *Lafza-i Celâl*, 10 bin defa *Kelime-i Tevhid* çekiyorum. Daima *Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh* diyorum.” dese bile, Allah'a isyan ediyorsa zikir erbabından sayılmıyor. Mutî olması lazım.

Çünkü hakikaten Allah'ı hatırlıyor olsaydı, günahı işliyor olmayacaktı. Demek ki dalga geçiyor. Demek ki yaptığı zikrin şuurunda değil. O zaman zikretmemiş oluyor.

O halde biz de şuura önem verelim.

Bakın bizim yolumuzda birinci prensip; hûş der dem prensibidir. Her nefes alışverişte şuurlu olmak, aklı başında olmak, gafil olmamak, gaflette olmamak.

Daima Allah'ın varlığından, birliğinden, lütfundan, kereminden haberdar ve uyanık olalım. Yolumuzun ana prensiplerinden birisi budur.

Telin üstündeki cambaz bir an dikkatini bırakır mı, başka yere bakar mı? Dar bir yolda süratle araba kullanan bir insan, sağa sola bakabilir mi? İşte onun gibi, büyüklerimiz mü'minin de her anında şuurlu olmasını esas almış; "Her nefes alışverişte gafil olma; uyanık, şuurlu ol." demişler.

Peygamber Efendimiz'in günlük yaşantısının anlatıldığı bu rivayetlerde görüyoruz ki Efendimiz'in şuuru her zaman uyanık. O her zaman Rabbine bağlı, her zaman Rabbine şükredici, her zaman O'na hamd edici, O'na sığınıcı. Her şeyin O'ndan geldiğini bilen bir insanın şuuru ve uyanıklığı. Numunemiz bu. Bizim de böyle olmamız lazım.

g. Guslü Gerektiren Bir Durum

Tahâvî Hz. Aişe RA'dan rivayet etmiş:¹⁴

كَانَ إِذَا التَّقَى الْخِتَانَانَ اغْتَسَلَ

(الطحاوى عن عائشة)

RE. 5378 (*Kâne ize'lteka'l-hitânâni'ğtesele*)

Peygamber SAS Efendimiz ne zaman gusül abdesti alırdı?

Hitânân, yani erkeğin ve kadının uzuvları, sünnet mahalleri birbirine iltika ettiği zaman, ister inzal vaki olsun, ister olmasın, yıkanırды. Âdet-i senîyyesi böyleydi.

¹⁴ *Kenzü'l-Ummâl*, c.VII, s.43, no:17865; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.181, no:6598.

h. Peygamber Efendimiz'in Soyu

İbn-i Sa'd Abdullah ibn-i Abbas RA'dan şöyle rivayet etmiş:¹⁵

كَانَ إِذَا انْتَسَبَ لَمْ يُجَاوِزْ فِي نِسْبَتِهِ مَعْدَنَ
عَدْنَانَ بْنِ أَدَدَ ثُمَّ يُمْسِكُ وَيَقُولُ كَذَبَ النَّسَابُونَ
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا

(ابن سعد عن ابن عباس)

RE. 527/9 (*Kâne ize'ntesebe, lem yücâviz fî nisbetihî meadde'bne adnâne'bni üdede, sümme yümsikü ve yekülü: Kezebe'n-nessâbûne. Kâle'llàhu teâlâ: "Ve kurûnen beyne zâlîke kesîrâ."*)

Peygamber Efendimiz kendi soyunu sopunu söylerken, Hz. Adnan ibn-i Üded'e kadar sayardı. Babası, dedesi, dedesinin babası, dedesinin dedesi, onun babası, onun dedesi, geriye doğru böyle sayarken, "Ben filancanın oğlu, falancanın oğlu, şunun oğlu, şunun oğlu, şunun oğlu." diye oraya kadar sayardı. Hz. İsmail'e kadar getirirdi. İsmi söylenen ceddine kadar getirirdi, ondan sonrasını getirmezdi. Halbuki Araplarda nesebi Hz. Âdem'e kadar götürürler. Sanki Âdem atasından kendisine gelinceye kadar bütün dedelerinin ismini biliyormuş gibi sayarlar.

¹⁵ İbn-i Sa'd, *Tabâkât*, c.I, s.56; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.III, s.52; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.149, no:18455; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.182, no:6599.

Halbuki Allah-u Teâlâ Hazretleri, Kur'ân-ı Kerîm'de; “Bunların arasında daha nice nice zamanlar geçmiştir.” diye uzun fasılalar olduğunu bildiriyor. Demek ki neseb söyleyici kişiler yalan söylüyorlar. Efendimiz; “Öbür tarafı uydurmadır.” diye, öbür tarafı söylemezdi, daha ileriye gitmezdi.

Çünkü o, bütün sözü doğru, her işi doğru olan peygamberdi. Hz. İbrahim'e, Hz. İsmail'e, Hz. Adnan'a kadar soyunu sayardı, daha fazlasını saymazdı. “Nesebciler buradan öteye yalan söylüyorlar, uyduruyorlar.” demek istiyor.

i. Peygamber Efendimiz'e Vahyin Gelişi

Müslim Ubâde ibn-i Sâmit RA'dan şöyle rivayet etmiş:¹⁶

كَانَ إِذَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ نَكَسَ رَأْسَهُ وَنَكَسَ
أَصْحَابُهُ رُؤُوسَهُمْ فَإِذَا أَقْلَعَ عَنْهُ رَفَعَ رَأْسَهُ

(م. عن عبادة بن الصامت)

RE. 527/10 (*Kâne izâ nezele aleyhi'l-vahyü, nekese re'sehû, ve nekese ashâbühû ruûsehüm; feizâ ukliâ anhü, rafea re'sehû.*) “Peygamber SAS Efendimiz'e vahiy geldiği zaman başını eğdi. Ashabı da başlarını eğlerdi. Vahiy kesildiği zaman başını kaldırırdı.”

Peygamber Efendimiz'e vahyin geliş çeşitleri

¹⁶ Müslim, *Sahîh*, c.XI, s.487, no:4306; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.477; Ubâde ibn-i Sâmit RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.151, no:18464; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.182, no:6600.

çoktur, çeşitli şekillerde vahiy gelmiştir. Bazen kendisine melek görünür ve o tarzda Allah'ın emrini bildirirdi, Cebrail AS vahiy getirirdi. Bazen daha başka şekillerde olurdu. Kendisinde olağanüstü bir durum görülürdü. Vahiy hali olduğu zaman başını öne eğdi. Öyle olağanüstü bir durum. Sahâbe-i kirâm da başlarını eğlerdi.

O zaman Peygamber Efendimiz'de müthiş bir ağırlaşma hadisesi olurdu. Hatta bir keresinde bir kimse ile kalabalıkta yan yana otururken, diz dizelermiş. O esnada Peygamber Efendimiz'e vahiy geliyor; "Dizim kırılacak sandım." diyor. O kadar bir ağırlık. Vahiy geldiği zaman Peygamber Efendimiz devenin üstünde olsa, deve dayanamaz çökerdi.

İkinci bir rivayet şöyle:¹⁷

كَانَ إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ كَرُبَ لِدَلِكَ وَتَرَبَّدَ

وَجْهَهُ

(حم.م. عن عبادة بن الصامت)

RE. 527/11 (*Kâne izâ nezele aleyhi'l-vahyü, keribe li-zâlike, ve terabbede vechühû*)
"Kendisine vahiy indiği zaman, Peygamber Efendimiz zorlanırdı, sıkışırdı ve yüzünün rengi değişirdi." Vahiy zor bir hal, öyle kolayca oluveren bir şey değil.

¹⁷ Müslim, *Sahîh*, c.XI, s.486, no:4305; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.477; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.318, no:22767; Ubâde ibn-i Sâmit RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.VII, s.151, no:18465; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.182, no:6601.

Hz. Ömer RA'dan da şöyle rivayet edilmiş:¹⁸

كَانَ إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ سَمِعَ عِنْدَ وَجْهِهِ كَدْوِيَّ

النَّحْلِ

(حم.ت.ك. عن عمر)

RE. 527/12 (*Kâne izâ nezele aleyhi'l-vahyü, sümia inde vechihî kedeviyi'n-nahli*) “Vahiy geldiği zaman, yüzünün yakınında arı vızıltısı gibi bir ses duyulurdu.”

j. Namazdan Sonra Dedikleri

Ahmed ibn-i Hanbel, Müslim, Neseî, Ebû Dâvud, Tirmizî ve İbni Mâce'nin Sevban RA'dan rivayeti:¹⁹

¹⁸ Tirmizî, *Sünen*, c.X, s.452, no:3097; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.717, no:1961; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.II, s.485; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.34, no:15; Abdürrezzak, *Musanef*, c.III, s.383, no:6038; Ukaylî, *Duafâ*, c.IX, s.437, no:2289; Dûlâbî, *el-Künâ ve'l-Esmâ*, c.III, s.94, no:510; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XXXII, s.509, no:7176; Hz. Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.306, no:4070; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XXVIII, s.63, no:30682.

¹⁹ Müslim, *Sahîh*, c.III, s.254, no:931; Tirmizî, *Sünen*, c.II, s.5, no:276; Neseî, *Sünen*, c.V, s.141, no:1320; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.III, s.182, no:918; Ahmed ib-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.275; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.397, no:1260; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.291, no:487; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.358, no:1348; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.V, s.344, no:2003; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.363, no:737; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.122, no:4177; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.II, s.152, no:1088; İbn-i Asâkir, *Târih-i Di-maşk*, c.XXII, s.419; Sevban RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.VII, s.48, no:17889; *Câmiü's-Sağîr*, c.I, s.409, no:363.

كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ
اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا
الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

(حم. م. ن. د. ت. ه. عن ثوبان)

RE. 527/13 (*Kâne ize'n-sarafe min salâtihi, isteğfera selâsen, sümme kâl: Allâhümme ente's-selâmü ve minke's-selâm, tebârekte yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm.*)

(*Kâne ize'n-sarafe min salâtihi, isteğfera selâsen*) “Namazdan fâriğ olduğu, çıktığı zaman Peygamber Efendimiz üç defa (*Estağfiru'llâh el-azîm*) diye istiğfar ederdi. (*Sümme kâl*) Ondan sonra da, (*Allâhümme ente's-selâmü ve minke's-selâm, tebârekte yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm*) derdi.”

Allah razı olsun dedelerimizden, babalarımızdan; miras yoluyla kulağımıza geldiği için biz de diyoruz. Dedelerimiz bu hadisleri okumuşlar, hayatlarını ona göre tanzim etmişler. Oturmalarını kalkmalarını, yemelerini içmelerini, giyimlerini kuşamlarını Peygamber Efendimiz'in sünnetine uygun hale getirmişler. Biz de onlardan göre göre, müezzinlerden duya duya öğrendik, namazdan sonra öyle yapıyoruz. Ama anlıyoruz ki Peygamber Efendimiz'in âdet-i seniyyesiymiş. Şimdi kaynağını öğrendik, yaptığımız işin sebebini anladık.

Peygamber Efendimiz; üç defa *Estağfiru'llâh*

derdi. Ne demek?

“—Yâ Rabbi! Ben senden afv u mağfiret istiyorum.” mânasına. Bazı arifler demişler ki:

“—İnsan ibadet ediyor ama Allah’ın verdiği nimetlerin, imkânların yanında bu ibadetin ne kıymeti vardır? Bizim tüm ömrümüz ibadetle geçse de hangi lütfunu ödeyebiliriz ki? Kıymeti yok. Kendi ibadetini görmek ve onu bir şey sanmaktan istiğfardır.”

“—’Namaz kıldım, Allah’a ibadet ettim. Var mı bana yan bakan?’ gibi bir duygu gelmesin diye. Gelmişse, kendi ibadetini üstün görmek gibi bir durum olmuşsa ondan istiğfardır.” diyorlar.

Ama Peygamber SAS Efendimiz de bize talim olsun diye böyle yapmış.

Belki namazın içinde kusurlarımız olmuştur:

“—Yâ Rabbi! Ben senin huzuruna geldim, dört rekât namaz kıldım ama ya aklımı iyi toplayamamışımdır ya kendimi iyi verememişimdir ya rükuumda eksiklik vardır ya secdemde eksiklik vardır ya tilavetimde kusur vardır. Ben nerede; senin huzuruna girmek, o senin dergâh-ı izzetine, huzur-u âlîne varmak, kabul olmak şerefine ermek nerede? Kim bilir senin huzuruna geldiğim zaman nice hatalar etmişimdir, affet. Günahlarımı bağışla yâ Rabbi!” mânasına olabilir.

Çünkü yüce makamdır; o makamda nice âdâb vardır, biz onlardan gafilizdir, haberdar değilizdir.

Veyahut da namaz kıldın, el-hamdü lillâh

vazifeni yaptın. İnsanın Allah'a en yakın olduğu zaman secde halidir; kulluğun en güzel sembolize olduğu, en kıymetli zamandır. Artık her şey tam tavına gelmişken insan; “Affet beni Allah'ım!” demiş oluyor. Allah'ın istediği namaz ibadetini yaptı, tamam. Galiba şimdi af isteme zamanı geldi. Hani bir insan fırsat kollar ya. Gidecek birisinden borç para alacak, içeri girer:

“—*Selâmün aleyküm!*”

“—*Aleyküm selâm...*” Elini ovuşturur;

“—Nasılsınız?” der,

“—Ne var ne yok?” Ama işin iç yüzü; arkasından fırsatı kolluyor, sözünü söyleyecek, meramını belirtecek, isteğini isteyecek. İşte o vakit de bizim için tam isteme zamanı oluyor.

Es-selâmü aleyküm ve rahmetullah. “Affet Allah'ım!” Bunlar olabilir, bilmediğimiz başka noktalar olabilir.

Namaz bitince, Peygamber Efendimiz üç defa (*Estağfiru'llah*) derdi. Sonra derdi ki:

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا
الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

(*Allâhümme ente's-selâm*) Selam mastardır. Bir şey selamet mânasına mastarla tasvip edilirse mübalağa mânası ifade eder. “Yâ Rabbi! Sen Selâm'sın. Tepeden tırnağa, bütünüyle, hiç eksiksiz, her türlü noksandan münezze, her

türlü kemâlâta sahip bir yüce varlıksın. Her türlü noksanlıktan, kusurdan, eksiklikten sâlimsin yâ Rabbi!” demek oluyor.

(*Ve minke's-selâm*) “Selamet, salimlik, her türlü noksanlıktan uzak olmak senin bağışındır, ikramındır. Biz kullara senden gelir ve selam yurdu olan cennete girmek de senin kullarına ikramındır. Onlara dünyada, âhirette selameti ancak sen verirsin.” mânâsına geliyor.

(*Tebârekte yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm*) “Mübareksin ve yücesin, ey celâl ve ikram sahibi Rabbim!” demiş oluyor.

İnsan bu sözlerin mânalarını bile bile namaz kılsa kim bilir ne kadar tatlı olacak! Allah hepimize sözün mânasını bilmeyi ve tadını duya duya ibadet etmeyi nasip eylesin... Bunun için de biraz Arapça'ya çalışmak lazım, mürekkep yalamak lazım, biraz *nasarayensuru* ezberlemek lâzım. Ona da çalışalım ki söylediği sözlerden biraz mânalar sezinleyip ürperelim, ibadetimizi tatlı yapalım.

k. Namazdan Sonra Cemaate Dönerdi

Ebû Dâvud, Yezid ibnü'l-Esved RA'dan şöyle rivayet etmiş:²⁰

كَانَ إِذَا انْصَرَفَ انْحَرَفَ

²⁰ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.235, no:519; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.182, no:2823; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.VI, s.648, no:9235; Yezid ibn-i Esved RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.48, no:17890; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.182, no:6604.

RE. 527/14 (*Kâne ize'n-sarafe'nharafe.*) “Peygamber SAS Efendimiz namazı bitirdi mi, ya sağına ya soluna dönerdi.” Namazda iken kıbleye dönük, arkası cemaate dönük... Namazı bitirdi mi, yarım bir şekilde ya sağ tarafına, ya sol tarafına dönerdi, cemaate yönelirdi.

I. Güneş ve Ay Tutulunca Namaza Dururdu

Taberânî, Nu'man ibn-i Beşîr RA'dan şöyle rivayet etmiş:²¹

كَانَ إِذَا انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ أَوْ الْقَمَرُ صَلَّى حَتَّى
تَنْجَلِيَ

(طب. عن النعمان بن بشير)

RE. 527/15 (*Kâne ize'nkesefeti's-şemsü ve'l-kameru sallâ, hattâ yenceliye.*) “Güneş veya ay tutulduğu zaman Efendimiz namaza dururdu. Tutulma hadisesi geçinceye kadar namaz kıldırı. “Peygamber SAS Efendimiz'in oğlu İbrahim vefat ettiği zaman güneş tutulması oldu. Sahabe (rıdvanullahi aleyhim ecmain):

“—Peygamber Efendimiz'in çocuğu öldüğü için, mübarek varlık olarak o vefat ettiğinden, güneş böyle tutuluyor.” deyince, Efendimiz hutbe îrâd etti:

“—Güneş ve Ay, Allah'ın varlığına delalet eden büyük varlıklardır. Onlar bir kişinin ölmesiyle,

²¹ *Kenzü'l-Ummâl*, c.VII, s.68, no:17997; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.182, no:6605.

yaşamısıyla ilgili olarak tutulmazlar.” diyerek, o zamandan, insanların yanlış düşüncelere saplanmaması için uyardı.

Güneş tutulması heyecan veren bir hadisedir. Halen gazetelerde bile; “Bugün güneş tutulacak, şu saatten şu saate kadar görülecek.” diye yazar ve herkes de camları islerle biraz karartıp öyle seyrederler. Güneş’in resmi çekilir, ertesi gün gazetelerde çıkar. Mühim bir hadise, böyle bir önemi var.

Peygamber SAS Efendimiz, böyle önemli hadiselerde en önemli iş olan namaz kılmayı tercih ederdi, Rabbinin huzuruna dururdu.

Onu yaratan Allah, onu döndüren Allah. Güneş niye tutuluyor, Güneş tutulması dediğimiz hadise ne?

Ay, Dünya’nın etrafında fıldır fıldır dönerken Güneşle Dünya’nın arasına geliyor; o oraya geldiği zaman yani Ay’ın kapatmasıyla biz Güneş’in önünü biraz karanlık veya gölge olarak görüyoruz. Güneş tutulması bu...

Ay tutulması hadisesi nedir?

Mehtap, dolunay olduğu zaman Güneş Dünya’nın arkasında olduğundan, aşağı taraftan Ay’ın yüzünü dolunay yapıyor, parlatıyor, aydınlatıyor. Ama bu taraftan da biraz böyle kayıp eğer Dünya gölge yapmışsa o zaman da; “dolunaydı ama birden karardı” deriz. 15-20 dakika sonra bakıyorsun yine dolunay oluyor. Demek ki Güneş tutulması, Ay’ın Güneş’in önüne gelmesinden dolayı; Ay tutulması da Dünya’nın gölgesinin Ay’ın üstüne düşmesinden

dolayı oluyor.

Bunlar iki gök hadisesi. Allah'ın yeri göğü, Güneş'i ve Ay'ı yaratmasında sonsuz hikmetler var. Dünya'nın etrafında Ay'ı döndürmesinde, Ay'ı ve Dünya'yı Güneş'in etrafında döndürmesinde, Dünya'yı kendi etrafında topaç gibi döndürmesinde nice nice büyük kudretler, ibretler, hikmetler var; insan alim olduğu zaman anlar.

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

(المؤمنون: ١٤)

(*Fetebâreke'llàhu ahsenü'l-hàlikîn*) [Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir.] (Mü'minûn, 23/14)

“—Yâ Rabbi! Sen ne yüce yaratıcısın, ne kudret sahibisin, ne mübareksin!” diye hayranlığını ifade eder.

Dünya Güneş'in etrafında dönüyor, mevsimler meydana geliyor; yaz oluyor, havalar ısınıyor, sıcak oluyor; kış oluyor, havalar soğuyor, mikroplar kırılıyor, tohumlar soğukluyor; bahar geliyor, yeniden bir neşe, yeni bir tazelik ile her taraf şenleniyor.

Yaz geliyor, tohumlar olgunlaşıyor, her varlık kendisinin devamını hazırlıyor. Allah her varlığa tohumuyla kendisinin devamını sağlattırıyor. Her varlık biliyor ki ölecek, ama benim arkamdan neslimi yaşatsın diye tohumunu bırakıyor. Meyveler tohum haline geliyor, buğdaylar başak veriyor, başaklar sararıyor, o otlar gidecek, saman olacak, kuruyacak, ölecek ama tohumda

yaşıyor. Tohumunda, buğdayında, arpasında, ağacın çekirdeğinde, meyvesinin içinde Allah onun devamını sağlıyor.

Bütün varlıklar devamını, bekasını sağlamak için harıl harıl çalışıp dururken, kendisinin öleceğini bildiği halde arkasından geleceği hazırlarken, biz müslümanlar niye öldükten sonra arkamızdan gelecekleri hazırlamayız? Bu ağaçlar kadar bizim hissimiz yok mu? Neden İslam'ın evlatlarımızda da devamını istemeyiz? Niye onların da müslüman olması için gayret sarf etmeyiz?

Cahilliğimizden. Eğer her şeyden ibret almayı bilseydik, tohumdan bile nice ibretler alırdık. Küçücük bir tohum, toprağa ekiyorsun, kocaman bir ağaç çıkıyor. Allah'ın büyük bir delili, büyük bir mucize.

Tohumun küçüklüğü ile de ilgili değil; incirin çekirdeği toplu iğnenin başı kadar küçük, incirin ağacı kocaman. Çamın tohumu, kozalağın içindeki toz, rüzgârda uçuşan şeyler, çam fıstığı dediğimiz şeyi kanat yapmış, fıldır fıldır dönüyor. Onun tozu ötekisine gidiyor, onu aşıyor, o tohum olgunlaşıyor yere düşüyor, büyük bir çam ağacının dibinde küçük bir çam ağacı; bakıyorsun taptaze.

Herkes çocuklarını yetiştiriyor. Allah bize de evlatlarımızı müslüman olarak yetiştirmeyi nasib etsin.

m. Üzüldüğü Zaman Sakalını Tutardı

Ebû Nuaym Ebû Hüreyre RA'dan şöyle rivayet

etmiş:²²

كَانَ إِذَا اهْتَمَّ أَكْثَرَ مِنْ مَسِّ لِحْيَتِهِ

(ابن السني وأبو نعيم في الطب عن عائشة أبو نعيم عن أبي هريرة)

RE. 527/16 (*Kâne ize'htemme, eksere min messi lihyetihî.*) “Efendimiz; üzüldüğü, sıkıldığı zaman elini sakalına çok sürmeye başladığı. Tutup sakalının ucuna bakardı.”

n. Üzülünce Ettiği Dua

Tirmizî Ebû Hüreyre RA'dan şöyle rivayet etmiş:²³

كَانَ إِذَا أَهَمَّهُ الْأَمْرُ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَقَالَ
سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَإِذَا اجْتَهَدَ فِي الدُّعَاءِ قَالَ يَا
حَيُّ يَا قَيُّوْمُ

(ت. عن أبي هريرة)

RE. 527/17 (*Kâne izâ ehemme'ül-emrû, refeare'sehû ile's-semâi ve kâle: Sübhâna'llâhi'l-azîm; ve ize'ctehede fi'd-duâi, kâle: Yâ hayyu yâ kayyûm.*) “Bir iş kendisini sıkıştırırsa, üzerse o zaman başını göğe kaldırır, (*Sübhâna'llâhi'l-*

²² Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*. c.I, s.396, no:730; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.70, no:18006; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.208, no:2299.

²³ Tirmizî, *Sünen*, c.XI, s.323, no:3358; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.69, no:17999; *Câmiü's-Sağîr*, c.II, s.182, no:6607.

azîm) ‘Azamet sahibi olan Allah’ım! Sen her türlü noksandan münezzehsin.’ derdi.”

“Duada ısrarlı olup, ileri derecede dua etmek istediği zaman; (*Yâ hayyu yâ kayyûm*) ‘Ey Hayy ve Kayyûm olan Allah!’ derdi.” Hayy demek, can sahibi, zî-şuur, akıllı demek; kör kuvvet değil.

Allah bizi iman-ı kâminden ayırmasın...

Fâtiha-i Şerîfe mea’l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN
20. 11. 1988 - İskenderpaşa Camii

[Bütün HADİS DERSLERİNE PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

